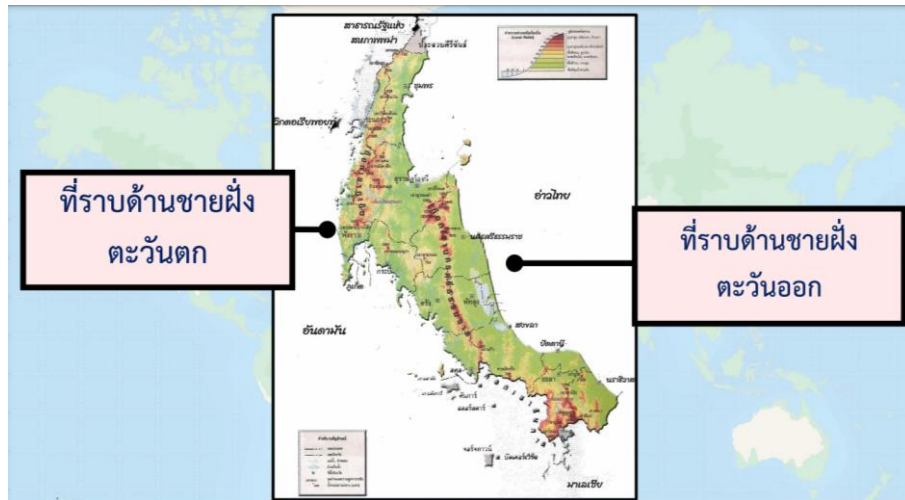

ความหลากหลายทางชีวภาพสู่ผืนผ้า : ภูมิปัญญาบรรพชน

นางพนัดดา เทพญา ^{๑*}

ภาคใต้ของประเทศไทยมีสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นคาบสมุทรเชื่อมต่อกับประเทศมาเลเซีย พื้นที่ส่วนที่กว้างที่สุดประมาณ ๒๕๐ กิโลเมตร ตั้งแต่ชายฝั่งจังหวัดพังงาถึงชายฝั่งจังหวัดนครศรีธรรมราช และมีส่วนแคบที่สุดคือ คอคอดกระในเขตจังหวัดระนองถึงจังหวัดชุมพร กว้างประมาณ ๖๔ กิโลเมตร มีเทือกเขาเป็นแกนกลางของภาค มีที่ราบชายฝั่งทะเลขนานทั้งสองข้างจึงทำให้ได้รับอิทธิพลความชื้นจากทะเลทั้งสองด้าน มีฝนตกชุก เหมาะการเพาะปลูกพืชผลนานาชนิด ทำการประมง และการท่องเที่ยว ภาคใต้มีที่ราบไม่มากนัก บริเวณที่เป็นที่ราบมีจำกัดเฉพาะตามบริเวณชายฝั่งเท่านั้น ฝั่งอ่าวไทยจะมีที่ราบกว้างกว่าฝั่งทะเลอันดามัน มีแม่น้ำสายสั้น ๆ แม่น้ำที่ยาวที่สุด คือแม่น้ำตาปี ในภาคใต้มักเรียกแม่น้ำที่มีขนาดเล็กกว่าคลอง ลักษณะภูมิประเทศของภาคใต้จึงเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะบริเวณริมทะเล ปากแม่น้ำ ลำคลอง

ภาพที่ ๑ แผนที่ภาคใต้

การตั้งที่อยู่อาศัยของผู้คนในภาคใต้ตลอดแนวชายฝั่งภาคใต้ได้ทิ้งร่องรอยหลักฐานโบราณสถานและโบราณวัตถุที่เป็นภูมิปัญญาเกี่ยวข้องกับปัจจัย ๔ ซึ่งมีความจำเป็นต่อการดำรงชีพไว้มากมาย ทั้งเรื่องของอาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม พบหลักฐานทางโบราณคดีเกี่ยวกับการผลิตเครื่องนุ่งห่ม ในแหล่งโบราณคดีทางภาคใต้ เช่น ที่ถ้ำเป็องแบบ ตำบลบ้านท่าเียนบ อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และแหล่งอื่นๆ ที่จังหวัดชุมพร จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ **หินทูปเปลือกไม้** ซึ่งเป็นเครื่องมือหินขนาดเท่ากำปั้น มีลักษณะเป็นแท่งคล้ายค้อนหิน ประกอบด้วยส่วนด้ามสำหรับจับ ส่วนหัวทำเป็นร่องหรือรูไว้สำหรับทูปเปลือกไม้ เช่น ปาน ปอ ฝ้ายเพื่อนำเส้นใยมาทำเป็นผ้าสำหรับนุ่งห่ม ดังข้อความที่ อมรา ชันติสิทธิ์ ศรีสุชาติ (๒๕๒๙ : ๔,๐๗๘-๔,๐๘๒) กล่าวไว้ว่า “หลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ที่มีการแสดงว่าชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ มีพัฒนาการด้านการทอผ้ามานานกว่า ๓,๕๐๐ - ๔,๐๐๐ ปี มีการพบ “หินทูปเปลือกไม้เพื่อทำผ้า” ซึ่งใช้ทูปเปลือกไม้เพื่อทำเป็นผ้า...”

¹ นักวิชาการ ชำนาญการ สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ

*Corresponding author, E-mail: Phanadda@tsu.ac.th

นอกจากนี้ยังพบ **แวนดินเผา** (spindle whorl) ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำหรับปั่นใยพืชให้เป็นเส้นด้ายสำหรับทอผ้า ทำด้วยหินและดินเผารูปทรงต่าง ๆ กัน ตั้งแต่รูปคล้ายฐานกรวยรูปครึ่งทรงกลม มีแกนยาวเป็นเดือยทรงกระบอกยื่นออกมา และทุกรูปทรงต้องเจาะรูผ่านตลอดเพราะใช้เป็นอุปกรณ์ในการปั่นฝ้ายตามแหล่งโบราณคดีในจังหวัดพังงาและในชุมชนสทิงพระ (หมู่ที่ ๕ บ้านจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา) ชุมชนโบราณอู่ตะเภา-ระโนด (แหล่งโบราณคดีบ้านมะขามเต่า ตำบลระโนด อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา) ชุมชนโบราณท่าเรือ-เมืองพระเวียง (แหล่งโบราณคดีเกตุกาย หมู่ที่ ๘ บ้านเกตุกาย ตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช) ชุมชนโบราณปะโอ (แหล่งเตาเผาโบราณบ้านปะโอ ตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา) (ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, ๒๕๔๒ เล่ม ๙ : ๔๑๙๒) สิ่งต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าผู้คนในชุมชนโบราณบริเวณภาคใต้สามารถผลิตเส้นใยสำหรับทอผ้าเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มภายในชุมชนมานานแล้ว โดยมีกรรมวิธีการผลิตผ้าที่มีการพัฒนามาเป็นลำดับ ซึ่งในท้องฟ้าทอพื้นเมืองภาคใต้ พิพิธภัณฑสถานคติชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา ได้จัดแสดงเรื่องราวภูมิปัญญาบรรพชนเรื่องผ้าทอพื้นเมืองไว้เพื่อให้เยาวชนและผู้คนทั่วไปได้การศึกษาเรียนรู้

ภาพที่ ๒ หินทุบเปลือกไม้
ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานคติชนวิทยา

ภาพที่ ๓ แวนดินเผา
ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานคติชนวิทยา

กรรมวิธีการทอผ้า

หลักการในการทอผ้า คือ การเอาเส้นใย ๒ เส้น คือ เส้นยืนหรือด้ายยืน และเส้นพุ่งหรือด้ายพุ่ง มาสานสลับกันระหว่าง “ด้ายยืน” และ “ด้ายพุ่ง” โดยในระยะแรก ๆ ใช้ “เก” “กี่” “หูก” หรือ “กีมือ” เป็นเครื่องมือสำหรับทอผ้า ซึ่งต่อมาพัฒนามาเป็น “กี่กระตุก” และใช้ “ตรน” แทนกระสวย

ภาพที่ ๔ การสานขัดกันของด้ายยืนและด้ายพุ่ง

ภาพที่ ๕ การทอผ้าด้วยกีมือ

ภาพที่ ๖ กี่กระตุก ที่กลุ่มทอผ้าราชวัตรแสงส่องหล้า ต.เกาะยอ อ.เมือง จ.สงขลา

แต่เดิมชาวบ้านนิยมทอผ้าโดยใช้เส้นใยที่ได้จากธรรมชาติเช่น ใยฝ้าย ใยไหม หากต้องการให้ผ้ามีสีสวยงามก็จะย้อมเส้นใยโดยใช้สีจากธรรมชาติ โดยได้จากบางส่วนของต้นไม้ในป่า เช่น ราก แก่น เปลือก ต้น ผล ดอก เมล็ด ใบ เช่น สีแดงได้จากรากยอ แก่นฝาง ลูกคำแสด เปลือกสมอ ครั่งสีครามได้จากรากและใบของต้นคราม สีเหลืองได้จากแก่นแขหรือแก่นแกล แก่นขนุน ต้นหม่อน ขมิ้น เปลือกไม้ส้มแมว แก่นสุพรรณิการ์ ดอกกรรณิการ์ ดอกดาวเรือง สีทองอ่อนได้จากเปลือกต้นมะพูด เปลือกผลทับทิม แก่นแกลและต้นคราม ใบหูกวาง เปลือกและผลสมอพิเภก ใบส้มป่อยและผงขมิ้น ใบแค ใบสับปะรดอ่อน สีดำได้จากผลมะเกลือ ผลกระจาก ผลและเปลือกสมอ สีส้มได้จากเปลือกและรากยอ ดอกกรรณิการ์ (ส่วนที่เป็นหลอดสีส้ม) เมล็ดคำแสด สีเหลืองอมส้มได้จากดอกคำฝอย สีม่วงอ่อนได้จากลูกหว่า สีชมพูได้จากต้นฝาง ต้นมหากาฬ สีน้ำตาลได้จากเปลือกไม้โกกงาง เปลือกผลมังคุด สีทาก็แกมเหลืองได้จากหมากสงกับแก่นแกล และสีเขียวได้จากเปลือกต้นมะริด ใบหูกวาง เปลือกสมอ ครามย้อมทับด้วยแกลง เป็นต้น

ภาพที่ ๗ แก่นแข

ภาพที่ ๗ ดอกคำฝอย

ภาพที่ ๘ ต้นฝาง

ขั้นตอนการทอผ้า มีดังนี้

จากหลักการพื้นฐานในการทอผ้าโดยทั่วไป คือการทำให้เส้นด้ายสองเส้นตัดกัน คือ เส้นด้ายยืน และ ด้ายพุ่ง ดังนั้น ขั้นตอนการทอผ้าจึงต้องมีการเตรียมเส้นด้าย ๒ ประเภท คือ การเตรียมด้ายยืนและการเตรียม ด้ายพุ่ง โดยก่อนจะทอผ้าช่างทอจะต้องนำด้ายรีวที่เตรียมไว้เป็นใจหรือชาวบ้านเรียกว่า “เซ็ด” ไปกรอเข้า หลอดด้ายยืนเสียก่อนเพื่อใช้สำหรับงานโดยเฉพาะ อุปกรณ์ที่ใช้กรอด้ายเรียกว่า “หวิง” หรือ “ดอกหวิง” ระหว่างการกรอต้องหมั่นตรวจสอบดูว่าเส้นด้ายสม่ำเสมอดี ไม่มีรอยคอดที่จะทำให้ด้ายขาดเร็ว ไม่มีปมปมซึ่ง จะเป็นอุปสรรคในการทอ ถ้ามีต้องเอาออกและต่อให้เรียบร้อย จากนั้นนำด้ายที่กรอเข้าหลอดด้ายยืนแล้ว ใส่ ในเครื่องเดินด้ายเพื่อทำด้ายคันหรือด้ายวิ่ง ซึ่งมีราวสำหรับบรรจุหลอดด้ายทำด้วยไม้ไผ่หรือท่อน้ำพลาสติก ยาวท่อนละประมาณ ๘ นิ้ว จากนั้นดึงด้ายมาสู่รางคันซึ่งมีลักษณะเป็นแคร่ยาว ปลายทั้ง ๒ ข้างห่างกัน ๕ หลา แขนไม้ที่อยู่ริมแคร่ทั้งสองมีข้างละ ๑๙ แขน เรียกว่า “การคันด้าย” หรือ “การสาวด้ายยืน”

การกำหนดความกว้างของหน้าผ้า ช่างทอจะเป็นผู้คำนวณจำนวนเส้นด้ายยืนว่าจะใช้ด้ายกี่เส้น ตัวอย่างเช่น การทอผ้าขาวม้ากับทอผ้าพื้นหรือทอผ้าที่มีลวดลายขนาดของหน้าผ้าจะกว้างไม่เท่ากัน เช่น กำหนดหน้าผ้า กว้าง ๖๐ เซนติเมตร ๘๐ เซนติเมตร ๑ เมตร หรือ ๑.๒๐ เมตร จากนั้นช่างทอจะใส่หลอด กรอด้ายไว้ที่ราวบรรจุหลอดด้ายให้เท่ากับจำนวนเส้นด้ายที่คิดคำนวณไว้ จากนั้นดึงด้ายมาสู่รางคันพร้อมๆ กัน พันด้ายใส่ในแกนซ้าย-ขวาของรางคัน จะใส่ด้ายจำนวนกี่แกนขึ้นอยู่กับช่างทอว่าต้องการให้ผ้ายาวกี่หลา ซึ่งบางแหล่งทอเช่นที่เกาะยอจะเรียกว่า ยาวกี่ถุง โดยผ้า ๑ ถุง = ๒ หลา ดังนั้น ถ้าต้องการทอผ้าให้มีความ ยาว ๘๐ ถุง ช่างทอจะต้องคันด้ายถึง ๑๕ แขน และคันจำนวน ๓๑ รอบ เมื่อคันด้ายเสร็จแล้วจะปลดเอาด้าย ออกมาจากแคร่แล้วขมวดให้เป็นลูกโซ่เพื่อป้องกันมิให้เส้นด้ายยุ่งพันกัน จากนั้นแยกเป็นกลุ่มเพื่อนำไปใส่ ในฟืม การเอาด้ายใส่ในฟืมเรียกว่า “การสอดฟันหวี” หรือ “การเข้าฟืม” โดยในฟันหวีซี่หนึ่งๆ จะสอดด้าย จำนวน ๒ เส้น ซึ่งความกว้างของผ้าทั้งผืนจะมีเส้นด้ายเท่ากับ ๑,๒๒๐ เส้นหรือชาวบ้านเรียก ๓๐-๓๐.๕ หลา เพราะฟันหวี ๔๐ ซี่เท่ากับ ๑ หลา ในการสอดฟันหวีจะต้องใช้แรงงาน ๒ คนให้นั่งอยู่คนละด้านของฟืม โดยคนหนึ่งทำหน้าที่สอดด้ายและอีกคนใช้ไม้เบ็ดเกี่ยวด้ายที่ถูกสอดผ่านมาอีกด้านของฟืม

เครื่องมือทอผ้า ประกอบด้วย

๑. อุปกรณ์การเตรียมด้ายสำหรับการทอผ้า ได้แก่

๑.๑ ดอกหวิง เป็นอุปกรณ์สำหรับหมุนเพื่อกรอเส้นด้านสีต่าง ๆ เข้าหลอดด้าย มีลักษณะคล้าย กังหันลม มีแกนกลางวางบนฐานไม้สองข้าง ส่วนกลางของดอกหวิง มีช่องสำหรับใส่เส้นด้าย

๑.๒ ไน เป็นอุปกรณ์กรอเส้นด้ายอย่างหนึ่ง มีลักษณะเป็นช่องสำหรับใส่แกนม้วนด้ายซึ่งผูกโยง กับดอกหวิง ปัจจุบันมีการประยุกต์โดยใช้กังล้อรถจักรยาน และนำมอเตอร์ไฟฟ้ามาเป็นตัวช่วยหมุนเมื่อมอเตอร์ ไฟฟ้าทำงาน เส้นด้ายในดอกหวิงจะหมุนด้ายมาเก็บไว้ในแกนม้วนด้าย

ภาพที่ ๙ ดอกหวีง

ภาพที่ ๑๐ ไน

๑.๓ หลอดคั่น (ลูกคั่น) เป็นอุปกรณ์สำหรับใช้ในการคั่นเส้นด้าย โดยเส้นด้ายทุกเส้นจะถูกม้วนหรือพันเก็บไว้ในหลอดคั่น ซึ่งมีลักษณะเป็นหลอดยาวประมาณ ๘ นิ้ว เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑ นิ้ว จำนวน ๑๕๒ หลอด หลอดคั่นทำจากไม้ไผ่ แต่ปัจจุบันใช้ท่อน้ำพลาสติกแทน

๑.๔ รางคั่น เป็นอุปกรณ์สำหรับเรียงหลอดด้ายคั่น เพื่อเตรียมไว้สำหรับขั้นตอนการเดินเส้นด้ายต่อไป รางคั่นมีลักษณะเป็นแถว ๒ ชั้น มีแกนสำหรับใส่หลอดด้ายคั่นจำนวน ๑๕๒ แกน อยู่บนเสาสูงประมาณ ๑.๕ เมตร ยาวประมาณ ๕-๘ เมตร

๑.๕ หลักคั่น เป็นอุปกรณ์สำหรับพันเส้นด้ายที่คั่นตามจำนวนความยาวที่ต้องการ มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ ๒ เมตร ยาว ๕-๘ เมตร ที่หัวหลักคั่นมีหลักสูงประมาณ ๖ นิ้ว จำนวนประมาณ ๒๐ หลักอยู่ทั้งสองด้าน

ภาพที่ ๑๑ หลอดคั่น

ภาพที่ ๑๒ รางคั่น

ภาพที่ ๑๓ หลักคั่น

๑.๖ ฟืม หรือ ฟันหวี มีลักษณะคล้ายหวี ยาวเท่ากับความกว้างของหน้าผ้า ทำด้วยโลหะมีลักษณะเป็นซี่เล็ก ๆ มีกรอบทำด้วยไม้หรือโลหะ แต่ละซี่ของฟืมจะเป็นช่องสำหรับสอดด้ายยืนเข้าไป เป็นการจัดเรียงด้ายยืนให้ห่างกันตามความละเอียดของเนื้อผ้า ฟืมเป็นส่วนที่ใช้กระทบเส้นด้ายที่ทอให้เรียงติดกันแน่นเป็นผืนผ้า ฟืมสมัยโบราณทำด้วยไม้แกะสลักเป็นรูปนกหรือเป็นลวดลายต่าง ๆ สวยงามมาก

๑.๗ ตะขอเกี่ยวด้าย (เบ็ดเข้าฟืม) เป็นอุปกรณ์สำหรับเกี่ยวเส้นด้ายเข้าฟืม มีลักษณะเป็นเหล็กยาวประมาณ ๘ นิ้ว ส่วนปลายทำเป็นตะขอไว้สำหรับเกี่ยวเส้นด้ายเข้าฟืม ซึ่งเส้นด้ายทุกเส้นจะต้องใช้ตะขอเกี่ยวด้ายสอดไว้ในฟืมจนเต็มทุกช่อง

ภาพที่ ๑๔ ฟืม หรือ ฟันหวี

ภาพที่ ๑๕ ตะขอเกี่ยวด้าย (เบ็ดเข้าฟืม)

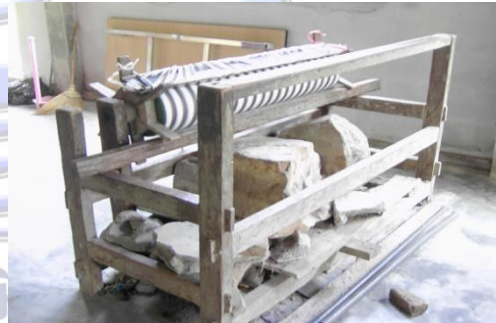
๑.๘ เครื่องรองตอนเข้าฟืม

๑.๙ ลูกหัด (ระหัด) เป็นอุปกรณ์สำหรับม้วนเก็บเส้นด้ายที่คั่นเสร็จแล้ว มีลักษณะคล้ายระหัดวิดน้ำ ซึ่งอยู่ที่ด้านปลายของแกนระหัดทั้งสองด้าน โดยหมุนม้วนเส้นด้ายเก็บไว้เพื่อเตรียมใส่ ในเครื่องทอผ้า

๑.๑๐ เครื่องม้วนด้าย ใช้สำหรับม้วนด้ายเข้าหลอดด้ายยืน

ภาพที่ ๑๖ ลูกหัด

ภาพที่ ๑๖ เครื่องเครื่องม้วนด้ายเข้าฟืม

๑.๑๑ ไม้กด เป็นไม้ที่สอดอยู่ในช่องด้ายยืน เพื่อช่วยให้ด้ายไม่พันกัน

๑.๑๒ ไม้ขีดด้าย หรือ ฟันปลา เป็นอุปกรณ์สำหรับขีดระหัดม้วนผ้าเพื่อไม่ให้ระหัดม้วนผ้าขยับเขยื้อน ทำให้เส้นด้ายตั้งอยู่ตลอดเวลา เมื่อถึงขั้นตอนการทอผ้าก็จะง่ายขึ้น

ภาพที่ ๑๗ ไม้กด

ภาพที่ ๑๘ ไม้ขีดด้าย

๒. อุปกรณ์สำหรับขั้นตอนการทอผ้าในกี่กระตุก ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

๒.๑ ฟืม หรือ ฟันหวี มีลักษณะคล้ายหวี ยาวเท่ากับความกว้างของหน้าผ้าทำด้วยโลหะมีลักษณะเป็นซี่เล็ก ๆ มีกรอบทำด้วยไม้หรือโลหะ แต่ละซี่ของฟืมจะเป็นช่องสำหรับสอดด้ายยืนเข้าไป เป็นการจัดเรียงด้ายยืนให้ห่างกันตามความละเอียดของเนื้อผ้า เป็นส่วนที่ใช้กระทบให้เส้นด้ายที่ทอเรียงติดกันแน่นเป็นผืนผ้า ฟืมสมัยโบราณทำด้วยไม้ แกะสลักเป็นรูปนกหรือเป็นลวดลายต่าง ๆ สวยงามมาก

ภาพที่ ๑๙ ฟืม หรือ ฟันหวี

๒.๒ เขาหูก หรือ ตะกอ/ ตระกอ คือส่วนที่ใช้สอดด้ายเป็นด้ายยืน และแบ่งด้ายยืนออกเป็นหมู่ๆ ตามต้องการ เพื่อที่จะพุ่งกระสวยเข้าหากันได้สะดวก เขาหูก มีอยู่ ๒ อัน แต่ละอันเวลาสอดด้ายต้องสอดสลับกันไปเส้นหนึ่งเว้นเส้นหนึ่ง ที่เขาหูกจะมีเชือกผูกแขวนไว้กับด้านบนโดยผูกเชือกเส้นเดียวสามารถจะเลื่อนไปมาได้ ส่วนล่างผูกเชือกติดกับคานเหยียบหรือตีนเหยียบไว้เพื่อเวลาต้องการดึงด้ายให้เป็นช่องก็ใช้เท้าเหยียบคานเหยียบนี้ คานเหยียบจะเป็นตัวดึงเขาหูกให้เลื่อนขึ้นลง ถ้าหากต้องการทอเป็นลายๆ ก็ต้องใช้คานเหยียบหลายอัน เช่น ลายสองใช้คานเหยียบ ๔ อัน เรียก ทอ ๔ ตะกอ ลายสามใช้คานเหยียบ ๖ อัน เรียก ทอ ๖ ตะกอ จำนวนตะกอที่ช่างทอผ้าเกาะयोใช้มีตั้งแต่ ๒-๑๒ ตะกอ ผ้าผืนใดที่ทอหลายตะกอถือว่ามีคุณภาพดี มีลวดลายที่ละเอียดสวยงาม และมีราคาแพง

ภาพที่ ๒๐ เขาหูก

๒.๓ คานเหยียบ หรือตีนเหยียบ เป็นไม้ใช้สำหรับเหยียบเครื่องบังคับตะกอ เพื่อให้เชือกที่ยังต่อมาจากเขาหูกหรือตะกอดึงด้ายยืนให้แยกออกเป็นหมู่ ขณะที่ช่างทอพุ่งกระสวยด้ายพุ่งเข้าไปขัดด้ายยืนให้เกิดเป็นลวดลายต่าง ๆ

๒.๔ สายกระตุก หรือเชือกดึงเวลาพุ่งกระสวย โดยช่างทอผ้าจะใช้มือข้างหนึ่งกระตุกสายเชือกนี้ กระสวยก็จะแล่นไปแล่นมาเอง และใช้มืออีกข้างดึงฟืมให้กระแทกเนื้อผ้าที่ทอแล้วให้แน่น จึงเกิดศัพท์ว่า “ก็กระตุก”

ภาพที่ ๒๑ สายกระตุก

ภาพที่ ๒๒ คานเหยียบ

๒.๕ กระสวย คือไม้ที่เป็นรูปรียาวตรงปลายทั้งสองข้างข้างตรงกลางใหญ่และมีร่องสำหรับใส่หลอดด้ายพุ่ง ใช้สำหรับพุ่งสอดไปในช่องด้ายยืนระหว่างการทอผ้า หลังจากที่ช่างทอผ้าเหยียบคานเหยียบให้เขาทุกแยกเส้นด้ายยืนแล้ว

ภาพที่ ๒๓ กระสวย

๒.๖ หลอดด้ายพุ่ง เป็นหลอดไม้ไผ่ที่บรรจุด้ายสีต่าง ๆ สอดอยู่ในรางกระสวยเพื่อใช้พุ่งไปขัดด้ายยืนในขณะที่ช่างทอกำลังทอผ้า และกระตุกสายกระตุกไป หลอดเส้นด้ายพุ่งก็จะพุ่งไปขัดกับเส้นด้ายยืนเกิดเป็นลายผ้าตามต้องการ

ภาพที่ ๒๔ หลอดด้ายพุ่ง

๒.๗ ระหัดถักด้าย เป็นไม้ระหัดสำหรับม้วนด้ายยืนที่ซึ่งอยู่บนกี่

๒.๘ ผัง เป็นไม้สำหรับค้ำความกว้างของผ้าให้หน้าผ้าตึงพอดีกับฟืม เพื่อว่าจะได้สะดวกเวลาทอ และเส้นด้ายตรงลายไม้คดไปคดมา ด้านหัวและด้านท้ายของผังจะผูกเข็มไว้เพื่อใช้สอดริมผ้าทั้งสองข้าง

๒.๙ ไม้แกนม้วนผ้า หรือไม้กำพัน เป็นไม้ที่ใช้สำหรับใช้ม้วนผ้าที่ทอแล้ว ไม้แกนม้วนผ้ามีขนาดความยาวเท่ากับกี่ หรือเท่ากับความกว้างของหน้าผ้า

ภาพที่ ๒๕ ไม้แกนม้วนผ้า

ภาพที่ ๒๖ ระหัดถักด้าย

ภาพที่ ๒๗ ผัง

ภาพที่ ๒๘ ผืนผ้าที่ทอได้

ผ้าทอพื้นบ้านมีทั้งแบบผ้าพื้นและฝ้ายดอก กรรมวิธีการทอและการสร้างลวดลายที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นที่ปรากฏอยู่บนผืนผ้าบ่งบอกถึงความเชื่อและคตินิยมของกลุ่มชน อีกทั้งยังเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของเผ่าพันธุ์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ที่บรรพชนได้สร้างศิลปหัตถกรรมการทอผ้าจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่ควรรักษาและพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ ๒๙ ผ้าทอพื้นสี

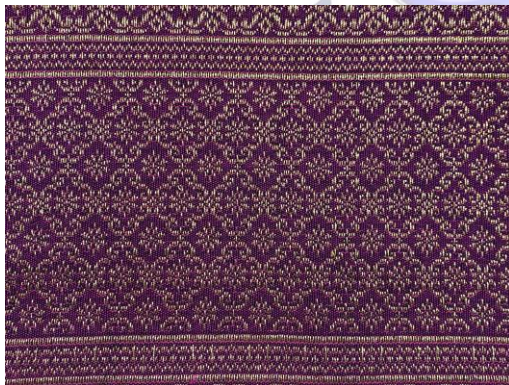
ภาพที่ ๓๐ การทอผ้าลายตาราง

ภาพที่ ๓๑ ผ้ายกดอก

ภาพที่ ๓๒ ผ้ายกดอก

ภาพที่ ๓๓ ผ้ายกดอก ดิ้นทอง

ภาพที่ ๓๔ ผ้ายกดอก ดิ้นทอง

เอกสารอ้างอิง

ธราพงศ์ ศรีสุชาติ. (๒๕๔๒) “โบราณวัตถุสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์รัฐโบราณ : ในภาคใต้.”

สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ ๙. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.

พนัดดา เทพญา และอุบลศรี อรรถพันธุ์. (๒๕๕๗) ผ้าทอเกาะยอ : มรดกวัฒนธรรมของชาวสงขลา. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.

วัฒน์ จุฑะวิภาต. (๒๕๕๕). ผ้าทอกับชีวิตคนไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

อมรา ชันติสิทธิ์ ศรีสุชาติ (๒๕๔๒). หินทุบผ้าเปลือกไม้. **สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ ๑๐.** กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.

อุบลศรี อรรถพันธุ์. (๒๕๔๐). **ผ้าทอพื้นเมืองภาคใต้.** สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

<https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=๒๑&chap=๓&page=t๒๑-๓-infodetail๐๓.html> สืบค้นเมื่อ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๗.

<http://www.sinpanyahandmade.com> สืบค้นเมื่อ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

<https://madefromherb.com> เมื่อ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๗

